

O rastju na meliščih

Tudi neporaslo je lahko poraslo

Pred kratkim je bilo v *Planinskem vestniku* v temi meseca podrobno predstavljeno endemično cvetje slovenskih gora, tokrat pa na kratko predstavljamo rastje na meliščih. Planinci melišča najbolje poznamo po tem, da nam najprej kar malo nadležno ovirajo vzpone, nato pa se odkupijo z olajšanim spustom. Ostalim značilnostim posvečamo manj pozornosti, zato sem se lotil podrobne analize, kjer sem pozornost namenil rastlinam. Melišča so zaradi padajočega kamenja in dolgotrajnega zadrževanja snega zahtevno okolje za uspevanje rastlin. Na prvi pogled izgledajo kot neporasle površine, ob bolj natančnem pogledu pa opazimo, da na njih uspevajo številne rastlinske vrste.

Splošno o meliščih

Melišča predstavljajo nakopičeno kamnito (gruščnato) gradivo, ki se je na enem mestu nabralo ob padanju kamenja iz skalnih sten ali zelo strmih, golih pobočij (Komac, Zorn, 2007). To je marsikje v gorskem svetu pogost proces, saj se od umika ledenikov pred

nekaj tisoč leti površje še vedno stabilizira. Naklon meliščnih pobočij znaša med 25 (spodnji deli z večjim kamnitim gradivom) in 37 stopinj (zgornji deli z drobnejšim kamnitim gradivom). Pojavljajo se sicer na različnih območjih, najpogosteje na območjih z močnim razpadanjem kamnine. Na melišča vplivajo tudi drugi dejavniki, kot so nadmorska višina, višinska razlika med steno in uravnavo pod njo, kamninska sestava, vpad skladov in podnebne značilnosti. Pri podnebnih značilnostih pomembno vlogo igrajo temperatura, količina in razporeditev padavin, zadrževanje snežne odeje in snežni plazovi (Kladnik, 1981).

Rastje

Na meliščih uspeva predvsem alpsko rastlinstvo, ki se je ob dvigu Alp moralo prilagoditi na zahtevnejše razmere. Nastalo je trepežnejše rastlinstvo s prilagoditvami na temperaturne in svetlobne skrajnosti, močan veter in izhlapevanje, pomanjkanje vode, zmanjšanje zračnega pritiska, skromno hrano in kratko obdobje rasti (Lippert, Wraber, 2000). V tem kratkem času rastline ozelenijo, cvetijo in naredijo

plodove. Življenjska doba tako traja le nekaj poletnih mesecev. Različnim življenjskim razmeram so se rastline prilagodile tudi z ustrezno razrastjo in zgradbo. Nekatere imajo močno razvit koreninski sistem, ki jim zagotavlja preskrbo z vodo, obenem pa jih trdno pritruje k podlagi. Večina rastlin je tudi blazinastih ali rušastih. Stebelca so drug ob drugem in tako zadržujejo vlago, odpadli lističi pa ostanejo v blazini in tako ustvarjajo humus. Nekatere so gosto porasle z dlačicami, zato je njihova površina sivkasta ali srebrnkasta. Dlakavost jih varuje pred premočnim oddajanjem vode in škodljivimi ultravijoličnimi žarki (Ravnik, 2010).

Na meliščih so pogoji za rast še dodatno oteženi. Gruščnata podlaga je nestabilna, prsti je zelo malo, zaradi česar se voda težko zadržuje, rastline dodatno ovira kotaleči se grušč. Posledično prevladujejo pionirske rastlinske vrste, ki se

Gozdna meja zelo vpliva na poraslost melišč.

Foto: Matej Blatnik

tako zahtevnim razmeram najlažje prilagodijo. Opaziti je mogoče, da rastje uspeva v nekakšnih pasovih. Ti predstavljajo posamezne faze sukcesije oziroma posamezne faze od naselitve prvih rastlin na neko območje, do končnega, najbolj razvitega stadija. Pasovi si praviloma sledijo od zgornjega dela melišč, kamor se rastline še naseljujejo, proti dnu in stranskim robovom, kjer so prisotne najbolj razvite oblike rastlin.

Rastlinski pasovi

Najbolj razvito fazo predstavljajo pasovi rušja (*Pinus mugo*), kjer so prisotne tudi nekatere druge vrste: smreka (*Picea abies*), macesen (*Larix decidua*), vrbe (*Salix sp.*), kranjska kozja češnja (*Rhamnus falax*) in jerebika (*Sorbus aucuparia*). V podrastji je značilen dlakavi sleč (*Rhododendron hirsutum*). Ti pasovi najpogosteje tvorijo obrobje melišč. Nekateri pasovi po videzu in

Dolgo melišče pod Kriško goro je deloma poraslo.

Foto: Matej Blatnik

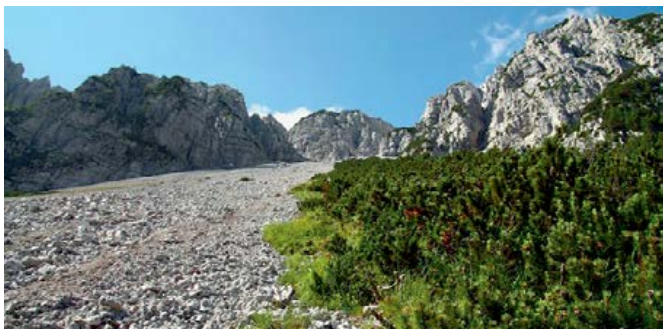

rastlinski sestavi spominjajo na alpska travišča. Po sestavi prevladujejo trave, med njimi bilnice (*Festuca sp.*) in vilovine (*Sesleria sp.*). Pogosti so tudi šaši (*Carex sp.*). Druge rastlinske vrste predstavljajo manjši delež, med njimi so najbolj pogosti planinski slanozor (*Heliosperma alpestre*), kranjski (*Astrantia camiolica*) in bavarski zali kobulček (*Astrantia bavarica*), močvirna samoperka (*Parnassia palustris*) in alpski ranjak (*Anthyllis vulneraria subsp. alpestris*).

Tudi za te pasove je značilno, da se nahajajo tam, kjer kamenje pada manj intenzivno. Travnna ruša marsikje na meliščih ni povsem sklenjena. Poraslost tal z rastlinami namreč pada z naraščanjem višine ali povečano intenzivnostjo padanja kamenja. Zmanjševanje poraslosti je običajno povezano z zmanjšanim deležem trav in šašev. Na teh območjih prevladujejo druge rastlinske vrste, kot so navadna šparnica (*Biscutella laevigata*), planinski pelin (*Achillea*

še nekoliko bolj prilagojene na zahtevne razmere. Zelo značilna je pokalica (*Silene vulgaris*), prisotni so še trebušasta zvončica (*Campanula cochleariifolia*), ščitasta kislica (*Rumex scutatus*), koroška smiljka (*Cerastium carinthiacum*), goli lepen (*Adenostyles glabra*) in kernerjev mak (*Papaver kernerii*). Največje površine melišč predstavljajo neporasla območja. To so območja, kjer je padanje in kotaljene kamenja najbolj intenzivno, tako da rastlinam povsem onemogoča rast.

razlika je torej v odsotnosti rušja in drevesnih vrst, medtem ko je razporeditev ostalih pasov podobna. Kljub številnim rastlinskim vrstam, bomo ob bežnem pogledu na melišča še vedno najprej opazili gmoto kamenja, saj neporasla območja prevladujejo. Vsekakor pa niso vse površine neporasle, kar velja tudi za nekatera druga rastišča, kot so plazine, podori, prodišča itd. Rastline vedno najdejo ustrezno prilagoditev. ●

Primer poraslega melišča

Foto: Matej Blatnik

clavenae), izrodna zlatica (*Ranunculus hybridus*), alpska jelenka (*Athamanta cretensis*), trebušasta zvončica (*Campanula cochleariifolia*) in črnikasti rman (*Achillea atrata*).

Le na nekaterih redkih mestih rastejo posamične rastline. To so največkrat kernerjev mak (*Papaver kernerii*), pokalica (*Silene vulgaris*), ščitasta kislica (*Rumex scutatus*), alpska madronščica (*Linaria alpina*), kernerjev mošnjak (*Thlaspi kernerii*) in okroglostni mošnjak (*Thlaspi rotundifolium*).

Viri:

Kladnik, D., 1981. *Melišča v Kamniško-Savinjskih Alpah*. V: Brinovec, S. (ur.). *Gorenjska. Referati in gradivo na 12. zborovanju slovenskih geografov v Kranju in na Bledu od 15. do 17. oktobra 1981*. Ljubljana, Geografsko društvo Slovenije, str. 147–155.

Komac, B., Zorn, M., 2007. *Pobočni procesi in človek*. Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU, str. 217.

Lippert, W., Wraber, T., 2000. *Alpske rastline nad gozdno mejo*. Ljubljana, Cankarjeva založba, str. 79.

Lovrenčak, F., 2007. *Zgornja gozdna meja slovenskih Alp, visokih kraških planot in Prokletij*. Ljubljana, Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, str. 217.

Luckman, B., 2004. *Scree*. V: *Gouide*, A. S. (ur.). *Encyclopedia of geomorphology*. Volume 1. New York, Routledge, International Association of Geomorphologists, str. 915–917.

Ravnik, V., 2010. *Alpsko cvetje Slovenije in izbor nekaterih drugih gorskih rastlin*. Kranj, Narava, str. 232.

Pojav rastlinskih pasov na meliščih

Foto: Matej Blatnik

Na najbolj aktivnih predelih melišč uspevajo le posamezne rastline, ki so

Vpliv zgornje gozdne meje

Predstavljeno je bilo neko splošno stanje na meliščih, vendar se tudi ta med seboj razlikujejo, saj na vrstno sestavo vpliva tudi nadmorska višina. Glede na to bi melišča najlažje ločili na tista, ki se nahajajo pod zgornjo gozdno mejo, in tista, ki se nahajajo nad zgornjo gozdno mejo. Pri nižje ležečih je spodnja meja melišč največkrat gozd ali rušje, večkrat tudi v medsebojni kombinaciji. Pri višje ležečih spodnjo mejo melišč pogosto pomenijo snežišča, ki se lahko obdržijo tudi dolgo v poletje. Spodnja meja teh melišč so pogosto tudi visokogorska travišča. Največja

